بۆچی مێژوونووسەکانی کورد بەرهەمەکانیان تۆکمە و بەرچاو نییە

د. حەسەن جاف

بێ گومان مێژوو زانستێکی ئاسان نییە و هەر لە خۆیەوە نەوتراوە کە (باوکی زانستەکانە). ئەم زانستە پێوەندییەکی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆی لەگەڵ زۆربەی زانستەکاندا هەیە و هەر زانستێکیش پێویستی بە مێژوویەک هەیە. بۆ نموونە مێژووی پزیشکی، مێژووی کیمیا، مێژووی ماتماتیک. لە هەموو زانستەکانیش زیاتر ئەو پێوەندییە پتەو و بەهێزەیەکە لەگەڵ زانستە ڕامیارییەکاندا هەیەتی، چونکە مێژوو سیاسەتی ڕابردووە و سیاسەتیش مێژووی ئیمڕۆکەیە، بەڵام مێژوو سەروکاری هەر لەگەڵ ڕابردوودا نییە، بەڵکو زانستی ڕابردوو، ئێستا و ئاییندەشە. یەکێ لە مێژوونووسان سەبارەت بە مێژوو دەڵێ: مێژوو بە شوێن (حەقیقەت)دا گەڕانە، حەقیقەتیش بە ئاسانی نایەتە دەست و بەرهەم پێویستی بە پشوویەکی درێژ و هەوڵ و تەقەللا و کۆششێکی ماندوونەناسانەی، بەرفراوانە (حەقیقەتی مێژوویینە)، وەک ئەو «ماسی»یە نییە کە بەسەر سینییەکی زیوینەوە بخرێتە بەر دەست و ئامادەی خواردن بکرێت، بەڵکو وەک ئەو «ماسی»یە وایە کە لەنێو ئۆقیانووسێکی قووڵدایە، پێویستە مێژوونووس بیگرێت و ئامادەی خواردنی بکات، بێ گومان ئەم پێناسە دژواری و پێچیدەیی کاری مێژوونووس دەخاتە بەرچاو، لەسەر بنەمای ئەم پێناسەیە هەموو کەسێک قەڵەمی گرتە دەست و قۆڵی لێ هەڵماڵی و سەبارەت بە ڕووداوێکی مێژوویی نووسی بەمێژوونووس ناژمێردرێت.

ڕووداوە جۆراوجۆرەکانی مێژوو لە ڕێڕەوی مێژوودا مێژوونووسانی لە هەڵسەنگاندن و لە یەکدانەوەی ئەو ڕووداوە مێژووییانەدا جیاوازییەکی یەکجار فراوان لەنێوانیاندا خۆی دەنوێنێ، ئەم جیاوازییە بووەتە هۆی

چەواشەکردنی حەقیقەتی ئەو ڕووداوە مێژووییانە، وەکو وتمان دۆزینەوەی ئەو حەقیقەتانە کارێکی یەکجار ئاڵۆز و دژوارە، سوارچاکێکی پێویستە کە لە ئاستی دەست تێوەردانی ئەو کارە سەخت و گرنگ و مەزنەدا بێت.

هیگڵ فەیلەسووف و زانای ئەڵمانی دەڵێ: «تەنیا کەسێ دەتوانێ شتێ لە مێژووەوە فێر بێ و ببێتە سوارچاکی ئەو مەیدانە کە زانیارییە ڕووکەشەکانی بخاتە لایەکەوە و لە قەفەسی بیروباوەڕی تەسکی خۆی بچێتە دەرەوە و خۆی لەگەڵ ڕەوتی زەمانەدا بگونجێنێ»

ئەو کەسانەش بە بڕوای بەندە لە کۆمەڵگا جۆراو جۆرەکاندا کەمینەن، چونکە بەرژەوەندی تایبەتی، هەستی ئایینی، نەتەوایەتی، ئایدیۆلۆژی..تاد نەخشی سەرەکییان لە نووسراوەکانی مێژوونووساندا هەیە. بەم پێوەرە مێژوونووسی بێ لایەن و دادوەر و خوێنەویست کەمتر دەکەونە بەرچاو، ئەوانەی خۆشەویستی دروشمیانە کەمینەن، ئەوانەی وەک (ابن العربی) دەڵێ: أدين بدين الحب أينما توجهت (كائبه) دەگمەنن، ئێمەی کورد مێژووەکەمان بەهۆی چەند هۆکارێکی سەرەکییەوە چەواشە کراوە. داگیرکەرانی کوردستان لە ڕێڕەوی مێژوودا ئەم مێژووەیان لەکەدار کردووە. نەبوونی قەوارەیەکی سیاسی سەربەخۆی کورد یەکێ لە هۆیە سەرەکییەکانی ئەم ناتەواوی و لاوازی بەرهەمی مێژوونووسەکانمانە، داگیرکەرانی کوردستان قارەمان و پیاوان و زانا و بلیمەتانی ئێمەیان بەناوی خۆیانەوە تۆمار کردووە و لایەنە درەوشاوەکەی مێژووی ئەم میللەتەیان لە تاریکیدا هێشتووەتەوە و هەر بە ئەنقەست چەواشەشیان کردووە و بەدەگمەن مێژوونووسێکی داگیرکەرانی کوردستان دەبینی سەبارەت بە مێژووی کورد دادوەرانە دوا بێت. مێژوونووسانی کورد بەم چەواشەکارییەوە بەرپرسیارییەتێکی یەکجار گەورەیان بە ئەستۆوەیە. لەم ڕۆژگار و سەردەمەدا پێویستیان بە هەوڵ و کۆششێکی بێ پشووی زۆرتر هەیە بێ ئەوەی لە ڕابردوو و ئێستایان بتۆقن، یان شەرم بیانگرێ، پێویستە ئەم حەقیقەتە بزانن مێژووی میللەتەکانی تر مێژوونووسان و نووسەران و زانایانیان درەوشاوە و ڕەنگین و تێروتەسەلیان کردووە و مێژووی میللەتەکەیان لەو میللەتانە کەمتر و هەژارتر و لاوازتر نییە.

بێ گومان ئەو نەتەوانەی مێژوویەکی هەژار و لاوازیان هەیە ڕۆڵەکانیان هەوڵ و تەقەللا دەدەن مێژووی نەتەوەکەیان لە هەموو ڕوویەکەوە تێروتەسەل بکەن، ئێمەی کورد ناڵێین مێژووەکەمان لاوازە، بەڵام زۆریش بە سامان نییە، چەواشەکراوە، زۆری لە تاریکیدا ماوەتەوە، پێویستمان بە کۆشش و هەوڵێکی بەربڵاوە کە نەخشی هەر مرۆڤێکی هەڵکەوتووی کورد لە هەر چینێک بێ، لە هەر ڕشتەیەکدا هەڵکەوتبێ، ئاشکرا بکەین، بەڵام بە داخەوە، هەروەک مامۆستای مەزن مەسعوود محەمەد دەڵێ: ڕۆشنبیری کوردی سەردەم وەها لەبەر زمانی خۆش دێت، هەڵنان و ڕێزلێنان بۆ مرۆڤی بێ سامان و ڕووت و قووت بێت، ڕقی لە شۆرەتی پیاوانی خاوەن سامان و دەسەڵات هەڵدەستێت، حاڵ گەیشتووەتە ئەو بارەی ڕۆشنبیرە نەوباوەکانمان بە نووسینی بێ پێچوپەنا هەموو سەرۆک شۆڕشەکانی لەمەوپیشەوەی کورد سەرکوت و تاوانبار دەکەن، چونکە لە برسا نەمردبوون. ئەم بیرۆکە و بۆچوونە چەوتی چینایەتییە یەکێکی ترە لە لاوازی و هەژاری بەرهەمەکانی مێژوونووسان و نووسەرانی کورد لە هەموو بوارەکاندا. ئەم قەوارە سیاسییەی کە ئیمڕۆکە لە کوردستانی باشووردا هەمانە لە هەموو لایەکەوە، هەڕەشەی لێ دەکرێ و خۆمانیش هەڕەشەی لێ دەکەین. ئەرکی سەرشانی هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەرە ڕێزی بزانێ و خزمەتی بکات و ئەگەر پێویست بوو گیانی لە ڕێگادا فیدا بکات. سەرکردەکانی ئەم قەوارەیە پێویستە لە ئاستی ئەم بەرپرسیارییە مێژووییەدا بن بە خۆنەویستییەوە بۆ مانەوە و گەشەپێدانی ئەم قەوارە ڕامیارییە بکۆشن. بە بۆچوونی من یارمەتیدانی مێژوونووسانی کوردیش یەکێک لەو بەرپرسیارییە گرنگانەی کە بەسەر شانیانەوەیە، چونکە میللەتێکی بێ مێژوو بێ ئاییندەشە، بێ گومان یاری و کۆمەکی مێژوونووسان و ئەدیبان و نووسەران و ڕۆشنبیرانی ئەم میللەتە خزمەتێکی شایستە و شایانە بە ئاییندەی ئەم وڵاتە ئازیزە، پێویستە ئەم ڕاستییەمان لە بەرچاوبێ

مێژوونووس، یان وەک هەر ڕۆشنفکرێکی بە توانای ئەم میللەتە ناتوانێ لە کارەکەیدا داهێنەر و چالاک و وردەکار بێ، ئەگەر پێویستییەکانی تایبەتی ژیان بەرۆکی خۆی و ماڵ و منداڵی گرتبێ.

ئێمە دەبینین لە وڵاتە پێشکەوتووەکانی جیهاندا، زانایان، شاعیران، ڕۆمانووسان، نووسەران دەوڵەمەند و دەستڕۆیشتوو و ئاسوودەن بۆیە بەرهەمەکانیان شاکار و تۆکمە و بەرچاون، بەڵام مێژوونووس و نووسەری ئێمە لە تەنگدەستی و پەژارەیی و قوڕ بەسەریدا دەتلێتەوە و پێم ناڵێن چۆن داوای لێ بکەین بەرهەمی تۆکمەمان بۆ بهێنێتە بەرهەم.

ئەمە بەو مانایە نییە ڕۆشنفکری هەژار و دەست نەڕۆیشتوو و دەستکورت ناتوانێ بەرهەمی شاکار و تۆکمە بنووسێ، بەڵام گومان لەوەدا نییە کەمینەی میللەتەکەمان مێژوونووس و ڕۆشنفکری بە توانا و کارامەی زۆرە، بەڵام ناچارن لە هەڵپەی دابینکردنی پێداویستییەکانی ژیانی خۆیان و ماڵ و منداڵیاندا بن، ڕێزگرتن و دابینکردنی پێویستییەکانی ئەم چینە خزمەتێکی شایانە بە ئێستاو ئاییندەی ئەم میللەتە.

با لە ژیانیاندا ڕێزیان بگرین دوای مردنیان کۆڕ و کۆبوونەوە لە بارەیانەوە نە سوودی بۆ ئەوانە و وابزانم بۆ میللەتەکەیش سوودی نابێ. زانای گەورەی فەرەنسایی «ڤۆڵتێر» دەڵێی: «وشەیەک لە ژیانماندا لە وەسف و پێداهەڵدانمان بوترێت، زۆر لام گرنگترە لە سەدان کتێب دوای مردنم سەبارەت بە من بنووسرێت».

ڤۆڵتێر پێویستی بە پێداهەڵدان نەبووە، ناوبراو لە ژیانیدا گەیشتە پۆپەی سەربەرزی و ناوداری، بەڵام دەیەوێ دەرسێک بداتە میللەتان کە ڕێزی خوێندەواران و زانایان و ڕۆشنفکرەکانیان لە ژیانیاندا بگرن، نەوەک دوای مردنیان ببێتە حەقیقەت. بە ئومێدی ئەو ڕۆژە، بەهیوای ئەم ورێنەیەم.